

4. Κόντρες στον άνεμο

του Θοδωρή Παναγουλη

πηγή: ΓΑΛΕΡΑ

Η αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) αποτελεί το «ευαγγέλιο» των οικολογικών οργανώσεων, των κινημάτων πολιτικής οικολογίας και των φίλων του Περιβάλλοντος εν γένει. Σε μια εποχή όπου το φαινόμενο του θερμοκηπίου και οι επαπειλούμενες κλιματικές αλλαγές έχουν υποχρεώσει κράτη και κυβερνήσεις σε ρυθμίσεις ελέγχου των καύσεων, σε μια εποχή που η πυρηνική ενέργεια «απενοχοποιείται» και προβάλλεται πλέον ως η χρυσή διέξοδος στα ενεργειακά αδιέξοδα, η απάντηση, «γραμμή αμύνης» και πρόταση ταυτόχρονα του οικολογικού χώρου, είναι, βεβαίως, ο περιορισμός της κατανάλωσης αλλά, κυρίως, η ραγδαία αύξηση του ρόλου των ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο. Παρ' όλα αυτά, από όλη την Ελλάδα φτάνουν μηνύματα κινητοποίησης των τοπικών κοινωνιών και αντίδρασης στην εγκατάσταση μονάδων ΑΠΕ και κυρίως αιολικών πάρκων. Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις, συμμετοχοί ή πρωτοστατούντες στις κινητοποιήσεις είναι άνθρωποι και σχήματα με εγνωσμένη περιβαλλοντική ευαισθησία. Βεβαίως, η χώρα μας έχει παράδοση στην "εύκολη αντίδραση και στη λογική «γιατί στη δική μου αυλή, ας πάει στου γείτονα». Και ας μην πάρουμε ως παράδειγμα την εγκατάσταση «χωματερών» τύπου ΧΥΤΑ ή εργοστασίων, διυλιστηρίων και άλλων δραστηριοτήτων βαριάς όχλησης. Ας θυμηθούμε απλώς τις αντιδράσεις στην εγκατάσταση μονάδων απεξάρτησης τοξικομανών, ψυχιατρικών ξενώνων, ιατρείων για φορείς του AIDS κ.λ.π. Είναι, όμως, έτσι στην περίπτωση των αιολικών εγκαταστάσεων; Είναι και έτσι, αλλά κυρίως είναι αλλιώς. Στη χώρα μας, όπως σε πολλά άλλα πράγματα, έτσι και στην αιολική ενέργεια τείνουμε να κάνουμε «την ευχή κατάρα». Η υστέρηση -ιστορικά- σε χωροταξικές ρυθμίσεις, η απουσία επαρκούς θεσμικού πλαισίου, η προβληματική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και η κυβερνητική δίψα για -πάση θυσία- επενδύσεις, έχουν δημιουργήσει το περιβάλλον μέσα στο οποίο ανθεί η αυθαιρεσία των ιδιωτών που «έχουν πάρει πάνω τους» την ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας. Πρόκειται για το λόμπι των μεγαλύτερων επιχειρηματικών ομίλων της χώρας που πρωταγωνιστεί συνολικά στον τομέα της ενέργειας και συμπεριφέρεται σαν «στρατός κατοχής» στις περιφέρειες που θεωρεί κατάλληλες για τις επενδυτικές κινήσεις του. Ιδιαίτερα το τελευταίο διάστημα, μετά την ψήφιση του νέου νόμου για τις ΑΠΕ, βρισκόμαστε μπροστά στο «μεγάλο ξεκαθάρισμα», αφού οι μεγάλοι του χώρου έχουν αποδυθεί σε αγώνα δρόμου για την εξαγορά αδειών που έχουν στην κατοχή τους εκατοντάδες μικροί «παίχτες», αλλά και μικρότερων εταιρειών. Το αποτέλεσμα είναι προδιαγεγραμμένο: Με την υπερσυγκέντρωση, ο κλάδος των ΑΠΕ θα ελέγχεται αποκλειστικά από μια μικρή ομάδα ενεργειακών ομίλων, εγχώριων και ευρωπαϊκών, που θα προχωρά σε τεράστιες επενδύσεις «εθνικής» κλίμακας, αντίστοιχες με το μέγεθος και τα κεφάλαια των επενδυτών. Ταυτόχρονα, η ισχύς των ιδιωτικών αυτών ομίλων είναι τέτοια, ώστε να μπορούν να επιβάλουν τις επιθυμητές για τους ίδιους πολιτικές και να γίνεται ακόμα δυσκολότερη η θεσμοθέτηση κανόνων για τον έλεγχο των αυθαιρεσιών. Αυθαιρεσιών τις οποίες υφίστανται ήδη πολλές περιοχές της χώρας, αφού η άναρχη εγκατάσταση, οι ψευδεπίγραφες και μη τηρούμενες περιβαλλοντικές μελέτες, η περιφρόνηση κάθε έννοιας αναλογικότητας και η έλλειψη ευαισθησίας για τις περιοχές φιλοξενίας των αιολικών έργων, δημιουργούν σε πολλές περιπτώσεις κραυγαλέα αισθητική «ρύπανση», περιβαλλοντική υποβάθμιση, αναπτυξιακή παρέκκλιση αλλά και κοινωνική αναστάτωση.

Χωροταξικός Σχεδιασμός

Από το 1975 ακόμα, το μεταπολιτευτικό σύνταγμα προβλέπει την εκπόνηση από το κράτος Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου, το οποίο να περιγράφει σε ποιες περιοχές μπορεί να πραγματοποιηθεί οικιστική ανάπτυξη, σε ποιες θα επιτρέπεται η βιομηχανική δραστηριότητα, ποιες είναι οι γεωργικές γαίες, οι περιοχές τουριστικής αξιοποίησης, ποιες περιοχές χρήζουν προστασίας λόγω φυσικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος κ.λπ. Τριάντα χρόνια μετά, το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο αναμένεται ακόμα, αφού και τα τελευταία χρονοδιαγράμματα στα οποία είχε δεσμευθεί το ΥΠΕΧΩΔΕ δεν

υλοποιήθηκαν. Ταυτόχρονα, το ΥΠΕΧΩΔΕ ετοιμάζει τρία Ειδικά Χωροταξικά Σχέδια, ένα για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, ένα για τη Βιομηχανία και ένα για τον Τουρισμό. Τα Ειδικά αυτά Σχέδια εκπονούνται εν κρυπτώ και απαραβύστω και, προς το παρόν τουλάχιστον, χωρίς τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, οπότε κανείς δεν ξέρει τι «φρούτο» θα προκύψει. Θεωρητικά ωστόσο, θα αποτελούν μια μορφή οργανωμένης προστασίας Μέχρι σήμερα αντίθετα, και επί όσο διάστημα δεν υπάρχει χωροταξικός σχεδιασμός, ο καθένας κάνει ό,τι θέλει. Για παράδειγμα, δίνονται άδειες για εγκατάσταση Αιολικών Πάρκων σε περιοχές που έχουν σαφή τουριστικό προσανατολισμό, σε βουνά ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, σε περιοχές ενταγμένες στο NATURA 2000, σε κτηνοτροφικές ζώνες μεγάλης σημασίας, μέσα σε χωριά, και εν γένει όπου επιθυμεί ο καθένας Εμφανίζεται, δε, το φαινόμενο, περιοχές στις οποίες έχουν καταβληθεί μεγάλες επιδοτήσεις για την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, την ήπια αγροτική ανάπτυξη και την αξιοποίηση του πολιτιστικού και περιβαλλοντικού πλούτου, να μετατρέπονται, με την άναρχη εγκατάσταση μεγάλου αριθμού γεννητριών, σε «βιομηχανικές περιοχές» αιολικής ενέργειας και να ακυρώνεται έτσι κάθε άλλος αναπτυξιακός σχεδιασμός.

Περιβαλλοντικές Μελέτες

Για την αδειοδότηση μιας μονάδας Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, η τυπική διαδικασία προβλέπει την υποβολή από τον επενδυτή «Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων» και στη συνέχεια την εξέταση και έγκριση ή απόρριψη της από το ΥΠΕΧΩΔΕ, την Περιφέρεια ή τη Νομαρχία (ανάλογα με το μέγεθος του έργου) που είναι και οι αρμόδιοι φορείς για να θέσουν τους «Περιβαλλοντικούς Όρους» τής επένδυσης. Στην πράξη, ολόκληρο το σύστημα της περιβαλλοντικής αδειοδότησης είναι «για τα πανηγύρια» και απλώς δίνει το άλλοθι για κάθε είδους αυθαιρεσία. Ο επενδυτής που πληρώνει, παίρνει από τον μελετητή τής επιλογής του τη μελέτη τής προτίμησης του. Πολλώ δε μάλλον, αφού ο μελετητής δεν φέρει καμία ευθύνη για τα όσα αναληθή ή ελλιπή αναφέρονται ή για τα όσα αποκρύπτονται στη μελέτη. Την ευθύνη την έχει εκείνος που εγκρίνει τη μελέτη, δηλαδή ο υπάλληλος της Δημόσιας Αρχής (ΥΠΕΧΩΔΕ, Περιφέρεια, Νομαρχία) ο οποίος, όμως, στην πραγματικότητα δεν προλαβαίνει «ούτε να δει» τις μελέτες. Πόσω μάλλον, να ελέγξει την πληρότητα του φακέλου, την αξιοπιστία των επικαλούμενων στοιχείων, τη συμβατότητα με τη νομοθεσία, να κάνει πιθανόν αυτοψία κ.λπ. Για παράδειγμα, όπως αναφέρει σε σχετικό άρθρο του ο μελετητής Παναγιώτης Ντόντος, η Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Περιφέρειας Πελοποννήσου με προσωπικό 6 ατόμων υποδέχτηκε το 2005 συνολικά 5.235 αιτήσεις, γεγονός που σημαίνει ότι κάθε υπάλληλος θα πρέπει να ελέγξει και να αξιολογήσει 3.5 φακέλους την ημέρα. «Αν η οποιαδήποτε μελέτη που κατατίθεται δεν φέρει εξόφθαλμες παραλείψεις ή λάθη, είναι σίγουρο ότι θα εγκριθεί χωρίς δεύτερη σκέψη» καταλήγει ο έμπειρος μελετητής. Αλλά και οι ίδιοι οι Περιβαλλοντικοί Όροι που τίθενται με αυτές τις ελλιπείς και ανεπαρκείς μελέτες, τηρούνται από τους επενδυτές; Στην κυριολεξία, όπως μαρτυρούν οι καταγγελίες, κινητοποιήσεις και δικαστικές διενέξεις σε όλη την Ελλάδα, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι επενδυτές, από τη στιγμή που πάρουν την άδεια εγκατάστασης, συμπεριφέρονται ως «στρατός κατοχής». Ολόκληρα δάση καταστρέφονται προκειμένου να περάσουν οι δρόμοι πρόσβασης, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ισοπεδώνονται, μνημεία τής φύσης και του πολιτισμού ποδοπατούνται. Μέχρι να υπάρξει αντίδραση, το έργο έχει τελειώσει.

Η αρχή της αναλογικότητας

Η αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι συστατικό στοιχείο μιας ήπιας, φιλικής προς το ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον, ανάπτυξης. Αντίθετα, η αλόγιστη, πέρα από κάθε μέτρο, υπερσυγκέντρωση ενεργειακών μονάδων (ακόμα και ανανεώσιμων) σε μια περιοχή, αποτελεί σοβαρή οικολογική, αναπτυξιακή και κοινωνική στρέβλωση. Αν αναπτυχθούν σε ένα βουνό δυο-τρεις ανεμογεννήτριες (και μάλιστα αν συνδυάζονται και με άλλες φιλοπεριβαλλοντικές πρακτικές όσον αφορά τις καλλιέργειες, τη διαχείριση των απορριμμάτων κ.λπ.), έχουμε να κάνουμε με μια αναλογική και ήπια ανάπτυξη. Με ποια λογική, όμως, πρέπει να γεμίσει, για παράδειγμα, η κορυφογραμμή του Ζάρακα με 400 ανεμογεννήτριες και το μάτι ντόπιων και επισκεπτών να βλέπει, αντί της άγριας

ομορφιάς, ένα δάσος από μεταλλικές κατασκευές; Με ποια λογική τα νησιά (που έχουν φυσικά υψηλό αιολικό δυναμικό) πρέπει να γεμίσουν με ανεμογεννήτριες και να χάσουν το χρώμα, αλλά και τις δυνατότητες τουριστικής αξιοποίησης; Με αυτού του είδους τη χωροθέτηση, ξένη προς κάθε έννοια αναλογικότητας, δημιουργούνται στην πραγματικότητα «βιομηχανικές» περιοχές αιολικής ενέργειας, ένα είδος δηλαδή «αιολικής Πτολεμαΐδας». Οι επιπτώσεις βεβαίως στις γειτονικές περιοχές και στους κατοίκους τους, δεν μπορούν να συγκριθούν με εκείνες από την καύση λιγνίτη. Δεν παύει όμως ο μεγάλος και δυσανάλογος αριθμός ανεμογεννητριών να δημιουργεί αισθητική αλλοίωση, να προκαλεί περιβαλλοντικές καταστροφές λόγω των πολλών και «βάρβαρων» πολλές φορές παράπλευρων έργων, να επιφέρει βλάβες στη βιοποικιλότητα και ειδικά στην ορνιθοπανίδα, να εξορίζεται παραδοσιακές δραστηριότητες όπως η κτηνοτροφία, να εμποδίζει μια ισορροπημένη τουριστική και παραγωγική ανάπτυξη.

Εξοικονόμηση και ορθολογισμός

Τη στιγμή αυτή, άδειες για την ανάπτυξη αιολικών πάρκων μερικών χιλιάδων MW βρίσκονται στη διαδικασία της υλοποίησης τους. Τα συμφέροντα του «λόμπι της ενέργειας» είναι τεράστια. Οι επενδυτές επιχειρηματίες, μαζί με τις επενδύσεις που οι ίδιοι ελέγχουν στις πλέον ρυπογόνες μονάδες (λιγνίτης, πετρέλαιο, φυσικό αέριο), εκμεταλλεύονται το γεγονός ότι η χώρα μας, με βάση τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει αλλά και με βάση τα δεδομένα άλλων ευρωπαϊκών κρατών, έχει μείνει πίσω στην αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών και έχουν πέσει "με τα μούτρα", κυρίως στα αιολικά που αποτελούν, απ' ό,τι φαίνεται το νέο Ελντοράντο: Εύκολες και μαζικές εγκαταστάσεις, μεγάλες επιδοτήσεις, παράπλευρη βιομηχανική ανάπτυξη για την κατασκευή των γεννητριών, εξασφαλισμένη πώληση του ρεύματος σε καλές τιμές. Η μεγαλύτερη εξασφάλιση τους, ωστόσο, είναι η ραγδαία αύξηση της κατανάλωσης ρεύματος. Κάθε χρόνο η Ελλάδα χρειάζεται 4% περισσότερη ηλεκτρική ενέργεια, δηλαδή 400 νέα MW το χρόνο. Πρακτικά, πρέπει να «χτίζεται» κάθε χρόνο μια μεγάλη θερμική μονάδα ή να "φυτεύονται" 400 περίπου ανεμογεννήτριες. Με βάση τα δεδομένα αυτά, αν δεν υπάρξει αφενός μεν άμεση προώθηση πολιτικών για την εξοικονόμηση ενέργειας και αφετέρου συγκροτημένη πολιτική για την ορθολογική ανάπτυξη των ενεργειακών επενδύσεων και ειδικά των Ανανεώσιμων Πηγών, η σύγχρονη ελληνική πολιτεία θα έχει επιτύχει το εξής τραγικό: Να αφήσει να καταστραφούν πολλές περιοχές της χώρας χωρίς να καταφέρει τουλάχιστον να λύσει το πρόβλημα της ενεργειακής επάρκειας της. Επιπλέον, με την άναρχη και ανεξέλεγκτη κατάσταση που αφήνει να διαιωνίζεται, θα έχει καταφέρει ισχυρό πλήγμα στην κοινωνική αποδοχή και στην ίδια την αξιοπιστία των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας που συνεχίζουν να αποτελούν τη μόνη ενεργειακή απάντηση που διαθέτουν οι φίλοι του περιβάλλοντος σε όλο τον κόσμο. Αυτό όμως, προφανώς, ελάχιστα την ενδιαφέρει.